

Koronavirüs Gölgesinde Bir Avrupa Günü - Can Baydarol

Üstünden tam 70 yıl geçmiş. 9 Mayıs 1950, o yıllardaki Fransa Dışişleri Bakanı Robert Schumann tarafından okunan ve Schumann Bildirgesi olarak bilinen belgenin ortaya çıkış tarihi. Bütün AB macerasının ilk kilometre taşı olarak da adlandırmak mümkün.

Bildirgede sadece Schumann'ın adının olması esas kahramanı anmamızı gölgede bırakmamalı. Zira bildirgenin esas fikir babası, savaş yıllarında Fransız planlamasının başında olan Jean Monnet idi.

Söylenen farklı, amaç farklı

Bildirgenin mealine kısaca göz attığımızda, “yeni bir topluluk kurulacağını ve kurulacak bu topluluğun Avrupa’yı mahveden 2 büyük dünya savaşının bir daha çıkmasına engel olacak bir barış ve refah projesi” olacağını ilanını görürüz.

Kurulacak topluluğun adı Avrupa Kömür ve Çelik Topluluğu (AKÇT) olacaktı. İyi de “kömür ve çelik” ile “barış ve refah” arasında nasıl bir ilişki görmüş olabilir kurucu babalar? O günün teknolojisi ile bunların hem savaş sanayiinin ana girdileri hem de ikinci dünya savaşı öncesinde Almanya’da Hitler rejiminin ana finans kaynağı olduğunu görmek gerekiyor. Tabii bir de o günün şartlarında “söylenen” ile “amaçlanan” arasında ciddi bir fark olduğunu da anlamak gerekiyor. Güzel sözlerin arkasındaki gerçek, Fransa’nın Alman kömür ve çeliğinin üzerine savaş sonrası dönemde 14 yıl süreyle Alman şansölyesi olarak görev yapacak olan Konrad Adenauer’un karizmasını çizmeden konmak arzusuydu.

Neden Schumann bildirgesi

Bu noktada yazının başına dönüp, bildirgenin neden Scumann’ın adıyla anıldığını buradan hareketle açıklayalım. Aslında ikisi de Fransız vatandaşı olan Monet ve Schumann’dan ilkinin adı “çok Fransız”, Schumann ise “çok Alman”. Zira kendisi Strasbourg’lu. Bir Almanların, bir Fransızların eline geçen kent. Dolayısıyla kökenlerinde bir Almanlık olduğu kesin ve bu operasyonun başarısı için biçilmiş kaftan.

Yeni bir hukuk doğuyor

Bildirge, okunuşundan yaklaşık 1 buçuk yıl sonra, 1 Ocak 1952 tarihinde yürürlüğe giren AKÇT Kurucu Antlaşmasıyla hayata geçecekti. Antlaşmaya 6 kurucu devlet (Fransa, Almanya, İtalya, Hollanda, Belçika, Lüksemburg) imza koyacak ve tarihte eşi benzeri olmayan bir hukuk sistemi ortaya çıkacaktı: Uluslarüstü Hukuk.

Topluluğa katılan bütün üye devletler kömür ve çelik alanındaki bütün egemen yetkilerinden feragat edecekler, bu anlamda ulusal çıkar olmayacak, topluluk çıkarları adına hareket eden Yüce Otorite (üye devletlerden seçilen 1'er temsilciden oluşan) bu yetkiyi kullanacaktı. 1958'de yürürlüğe giren Avrupa Ekonomik Topluluğu (AET) Kurucu Antlaşmasında ise bu kurum, Charles de Gaulle'ün itirazlarıyla tenzili rütbeye uğrayarak Avrupa Komisyonu haline dönüşecekti.

Ulusal egemenliğin paylaşımı ile ilgili olarak ve yeni doğan uluslarüstü hukuk tartışmaları içinde gelişen federal/neo federal, işlevsel/neo işlevsel tezlerin çatışması aslında kamuoyuna pek yansımayan ama uzmanlarına Avrupa içinde büyük çatışmaların varlığını kanıtlayan türden gelişmelerdi.

Bir virüs bütün hayallerin sonunu mu getirecek?

Bu yazının amacı bir Avrupa entegrasyonu tarihi yazmak değil. Sadece bir iki gelişmeye dikkat çekerek koronavirüs gölgesinde kalan günümüz AB'sine de kısaca göz atmak.

Günümüzde kullanılan AB kısaltması büyük çoğunluğumuzda bir Avrupa Birliği'nin var olduğu yanılsamasına yol açıyor. Oysa adı Avrupa Birliği Kurucu Antlaşması olan ve 1993 yılında yürürlüğe giren Maastricht Antlaşması, aslında Birliği kurmamış, Birliğin nasıl kurulacağını tarif etmişti. Bu anlamda bir çerçeve antlaşma niteliği gösterir ve üç ayak üstünde kendisini tanımlar:

- 1. Ekonomik ve parasal birlik:** Avro'ya geçiş bugünün sorunları ile ilişkilendirildiğinde bir başarısızlık öyküsü haline hızla dönüşmektedir. Yunanistan'ın batış öyküsü ve günümüz Avrupası'nda aşırı sağın yükselişi örneğin Thomas Piketty gibi önemli iktisat felsefecileri için Avro'nun suçu ve Avro bölgesinde yer alan ülkelerin para politikaları konusunda ortak bir demokrasi platformunda buluşamamalarının sonucudur. Özellikle koronavirüs sonrasında yeni bir Birlik borçlanması için İtalya ve

İspanya'nın talep ettiği Avrobond'a karşı son olarak Alman Anayasa mahkemesinin 5 Mayıs 2020 tarihinde "Alman vatandaşının vergisi ile diğer AB ülkelerini kurtaramazsınız" mealinde aldığı karar, "Birlik çıkar mı, ulusal çıkar mı esastır?" sorusuna ikincisi lehine verilen net bir güncel yanıtıdır.

- 2. Adalet ve içişlerinde işbirliği ya da Schengen sisteminin genişletilmiş hali:**Bu bağlamda önemli aşamalar kat edilmiş olsa da son olarak ortaya çıkan iki olgunun sistemi tartışmalı hale getirdiği açıktır. Göç dalgası ve göçmen politikaları Brexit sürecini tetiklemiş, Türkiye üstünden göç edenler AB ülkelerinin farklı davranışlar göstermesine yol açmış ve nihayet koronavirüs ile birlikte Schengen sistemi iflas etmiştir. Şu anda Avrupa Komisyonu Yeşil Hat (*Green Lane*) Tebliği ile en azından tedarik zincirini ayakta tutma çabasına girmiştir.
- 3. Ortak dış politika ve güvenlik politikası:**Kaleme alındığı gün sakat doğduğu iddia edilen bu politika büyük uluslararası gelişmeler karşısında hiç işlememiş ve sembolik olmaktan öteye geçememiştir.

Son söz

Burada şunu da ifade etmek gerekir ki, 70 yıllık Avrupa entegrasyon tarihi esas itibarı ile bir krizler tarihidir. Evet, bugün koronavirüs ile kendisini gösteren kriz daha önce hiç yaşanmamış bir boyuta erişmiştir. Peki bu durum AB'nin sonunu getirir mi? Hiç sanmıyorum. Şu sıralarda Birlikte olmanın maliyeti üç aşağı beş yukarı kestirilebilir. Ama Birlikten ayrılmanın maliyeti kestirilemez.

Peki, Birlik bu şekilde sürdürülebilir mi? Kesinlikle hayır. Genel kanaatim Birliğin şekil değiştirerek devam edeceği yönünde. Özellikle ortak bir sağlık politikasının her şeyin ötesinde tartışılarak şekilleneceği açık. Belki 70'li yılların ortasında dönemin Belçika Başbakanı Leo Tindemans'ın ortaya attığı çok ya da farklı vitesli Avrupa tartışmaları da yeniden gündeme gelebilir.

Bir de unutmayalım, tam üye olsa da olmasa da, AB Türkiye ekonomisi için bir nefes alanı. Bölünen bir Avrupa'nın Türkiye ekonomisi için hiç de hayırlı

olmayacağını gözden kaçırmamak gerek.

Neyse; 9 Mayıs Avrupa günü virüsün gölgesinde de kalsa, kutlu olsun.

Dr. Can Baydarol, Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi'nden mezun olduktan sonra Fransa'da Avrupa Hukuku konusunda eğitim görmüştür. İstanbul, İstanbul Bilgi, Galatasaray, Marmara, İstanbul Ticaret ve Kültür üniversitelerinde öğretim görevlisi olarak çalışmıştır. İktisadi Kalkınma Vakfı'nda araştırma uzmanı, Piar Gallup'ta Avrupa Araştırmaları Başkanı, Avrupa Komisyonu Ankara temsilcisi

görevlerinin yanı sıra, çeşitli kuruluşlarda araştırma müdürlüğü, Avrupa koordinatörlüğü ve raportörlük görevlerinde bulunan Baydarol, Finansal Forum gazetesinde köşe yazarlığı ve çok sayıda dernekte danışmanlık yaptı. Baydarol Türkiye-AB platformu kurucu üyesidir.

Bu yazıya atıf için: Can Baydarol, “Koronavirüs Gölgesinde Bir Avrupa Günü”, *Panorama*, Çevrimiçi Yayın, 9 Mayıs 2020, <https://www.uikpanorama.com/blog/2020/05/05/kulturel-mahremiyet-ulusal-saglik-sistemi-ve-birlesik-krallikin-kuresel-salgin-ile-sinanmasi/>

Telif@UIK*Panorama*. Bu yazının tüm çevrimiçi ve basılı telif hakları *Panorama* dergisine aittir. Yazıda yer verilen görüşler yazarına/yazarlarına aittir. UİK Derneğini, *Panorama* Yayın Kurulunu, dergi editörlerini ve diğer yazarları bağlamaz.